

1. Tema:

Pilegrimsvandring.

Prostistevne for Nord-Gudbrandsdal prosti
Kristi himmelfartsdag, 13. mai 2010, Skjåk.

1. Introduksjon via Kristin L.

3 vandringer som viser oss middelalderens motiver
og som leder oss på sporet av vår tids motiver.

2. Pilegrimen som et redskap i kirkens arbeid.

Kirke/skole samarbeid
Trosopplæring – del for en aldersgruppe
Konfirmantundervisning
Samarbeid med lag og foreninger
Pilegrimsmesser – ute eller inne

3. Pilegrimsleder på 3 ulike nivåer.

Lokale leder, lokal bruk
Veien over fjellet og ut til kysten og Sta. Sunniva
Veien som kobler sammen Sta. Sunniva og Olav den hellige.

4. Avslutning, blomsten som vokser fram igjen etter lang tids fravær.

Pilegrimen og Olavsstaken.

1. Introduksjon Kristin Lavransdatter på pilegrimsvandring.

3 vandringer som viser oss middelalderens motiver
og som leder oss på sporet av vår tids motiver.

Tre ganger i bøkene om Kristin Lavransdatter møter vi pilegrimen.

Den første gangen er i boka Kransen, da søsteren til Kristin; Ulvhild blir stygt skadet av en tømmervelt. Foreldrene; Lavrans og Ragnfrid forsøker alt for å få datteren frisk, men lite nytter. Siste utvei er å gå til Hellige Olavs skrin i Nidaros. De to foreldrene bærer barnet mellom seg den lange veien over fjellet til katedralen og Olavsskrinet. De har både tjenere og hester hjemme på Jørundgård, men de går og de går alene. Her møter vi et av de to store motivene og motivasjonene for pilegrimsvandring i middelalderen. Ønsket om å få helbredelse for sykdom og skade. Troen på kraften som var der framme ved skrinet til Olav den hellige, den helbredende kraften.

Den andre gangen vi møter pilegrimen i trilogien om Kristin Lavransdatter er i boka Husfrue, da Kristin var gift og hadde flyttet med Erlend til Husaby i Skaun. Hun hadde født sitt første barn, Nåkkve. Under svangerskapet hadde Kristin båret på mer enn sitt første barn. Hun hadde også båret på en skyldfølelse. Urent levnet og manndrap. Hun var med barn da hun giftet seg og hun følte skyld for Eline Ormsdatters død. Hun skriftet dette for Sira Eiliv, presten i Skaun, men for å få avløsning for manndrap måtte hun gå til Nidaros, til Olavs skrin og til erkebiskopen. Og tidlig om morgenen, tre dager etter Seljumannamesse gikk Kristin på bare ben, bærende på sitt førstefødte barn, til Nidaros. Her møter vi det andre store motivet for pilegrimsreiser i middelalderen, botsvandringen. Det kunne være en selvpålagt pilegrimsreise eller den kunne være pålagt av den lokale prest. Reisen til helligstedet for å få avløsning for sine synder.

Den tredje gangen vi møter pilegrimen i bøkene om Kristin Lavransdatter er i Korset. Kristin er tilbake på Jørundgård, hun er enke – og tidlig en morgen kommer hun ut i tunet, kledd i en vadmelskappe, med gode sko på føttene og en stor filthatt på hodet. Hun tok staven i hånden og bar vesken med seg. Hun trengte ikke si et ord om hva hun skulle, alle kunne se det. Kristin skulle legge ut på en pilegrimsreise. Men de skulle ikke være redde, hun skulle verken til Jorsalborg eller Romaborg, hun skulle bare til Nidaros, til Sankt Olavs fest. På denne reisen, reisen fra Sel til Nidaros går Kristin over Dovrefjell. Og her reflekterer hun over sitt liv. Hun tenker tilbake på alt som er skjedd. Etter å ha overnattet i fjellet sammen med noen andre

pilegrimer, kommer hun fram til Hjerkin. Hun går til Vesper i kapellet, før hun går ut i fjellet alene. Her sitter hun i melbærlyngen på en liten kolle. Det er stille. Kristin ser hvordan kveldshimmelen speiler seg i noen små vann. Men i den lille fjellbekken som bruste og rant urolig nedover, var det ikke lett å se himmelglansen. I dette synet, dette naturbildet speiler Kristin sitt eget liv.

”Elven tyktes vise henne et bilde av hennes eget liv, slik hun rastløs hadde ilet gjennom den timelige tids villmark, reist seg i opprørt brus ved hver sten hun skulle over – svakt og brutt og blekt bare nådde det evige lys å speile seg i hennes liv. – Men det demret dunkelt for moren, at i angsten og sorgen og kjærligheten – hver gang syndens frukt var modnet til sorg, da var det hennes jordbundne og selvrådige sjel nådde å fange en atterglans av det himmelske lys.”

Ja, på denne pilegrimsreisen hadde Kristin kommet til å se utover sitt eget liv på en ny måte. Et sted på veien tenker hun:

”Hun hadde aldri bedt Gud om annet enn at han skulle la henne få sin vilje. Og alltid hadde hun fått det som hun ville – mest. Og nå satt hun med et sønderknust hjerte – ikke for hun hadde syndet mot Gud, men fordi hun var misfornøyd med at hun hadde fått følge sin egen vilje til veiens ende.

Hun var ikke kommet til Gud med kransen sin og ikke med sin synd og sin sorg – ikke så lenge som verden enda eide en dråpe av søtt å blande i hennes beger. Men nå kom hun, nå da hun hadde lært at verden er som et tavernshus – den som ikke har mer å gi ut av, blir satt utenfor døren.”

I denne siste pilegrimsvandringen, Kristins vandring fra Sel til Nidaros kommer vi i berøring med noen andre motiver for å legge ut på en pilegrimsvandring. Motiver som ligger tettere opp til de motiver mange av dagens pilegrimer har.

Vi er i dag kanskje ikke så opptatt av det ytre, av reiseutstyret; kappen, staven, skoene, veska og lua. Det er heller ikke behovet for helbredelse eller bot som driver oss. Men vi kan kjenne oss igjen i oppbruddet og i vandringen fram mot et mål, et hellig mål. Vi kan kjenne oss igjen i det å søke avstand, stillhet, langsomhet for på den måten å få et sted og et rom for å bearbeide ting i livet. Og noen håper å kunne oppleve det Kristin opplevde; å få se utover sitt eget liv på en ny måte. Skal dette skje tror jeg det er to ting som må til. Det ene er at det er plass til meg på pilegrimsveien, plass til meg slik jeg er. Plass til meg og mine tanker, mine drømmer, mine behov. Plass til meg så jeg kjenner meg inkludert, akseptert, godtatt. Det andre er at jeg på pilegrimsveien trenger å møte motstand. Ikke bare i de fysiske utfordringene jeg må takle, men også en indre motstand. Det kan være noe i meg som skurrer, som sliter på meg, som utfordrer meg, noe i meg som søker endring. Skal travle mennesker i vår tid få satt seg ned i melbærlyngen på kollens topp, og der kunne speile sitt eget liv i noe utenfor oss selv, så gir nettopp pilegrimsvandringen en slik mulighet for mange. Kristin Lavransdatter viser oss ikke bare middelelderens grunner til å legge ut på vandring, hun viser oss også vei til pilegrimsvandring i vår tid.

2. Pilegrimen som et redskap i kirkens arbeid.

Kirke/skole samarbeid
Trosopplæring – del for en aldersgruppe
Konfirmantundervisning
Samarbeid med lag og foreninger
Pilegrimsmesser – ute eller inne

Pilegrimen og pilegrimsvandringen vekker i dag bred interesse, en interesse, en nyskjærighet og et engasjement vi kan se og finne langt utenfor kirken.

Samtidig kommer vi ikke forbi at en pilegrimsvandring er noe annet enn en tur, noe annet en kulturhistorie, noe mer enn naturopplevelse. En pilegrimsvandring handler om alt dette, om natur og historie – den er en ytre vandring alene eller sammen med andre. Men en pilegrimsvandring den har i seg noe mer, noe som kvalifiserer den, noe som gjør den til nettopp en pilegrimsvandring, den er også en indre vandring. Den handler om menneskets søken etter mening, innhold og retning i livet. Vår søken etter svar på de store spørsmålene – ja, slik vi i kirken vil formulere det, menneskets søken etter Gud.

I pilegrimstanken, i vandringen har vi som kirke en ny arena, en arena utenfor kirkerommet, en arena vi deler med mange, en arena for mennesker som ikke befinner seg i kirkens innerste krets eller midte – hvor mange våger å komme og delta. Og i dag, på prostistevne, så er det kirkens muligheter som skal stå i fokus.

Kirke/skole samarbeid.

Pilegrimstemaet egner seg svært godt for et fruktbart kirke/skolesamarbeid.

Nedfelt i skolens planverk.

Kan kombineres med andre mål – bruke nærmiljøet, natur, historie, kultur.

Bruke ulike fag, ikke bare livssyn, men også musikk, natur og samfunnsfag, norsk osv.

Bruke lokal pilegrimsled.

Gå til et mål, en kirketuft, et kirkested, en kirke.

Trosopplæring – del for en aldersgruppe.

Vi har sett det i funksjon i dag. Pilegrimen som en del av trosopplæringen. Kan brukes for en aldersgruppe.

Utelukker ikke samme tema som kirke/skolesamarbeid, bare å finne ulike alderstrinn.

Praktiske oppgaver, kappe og stav, lue og veske.

Innføring i middelalderens sanger og melodier – kirkens stoff og balladestoff.

Lage middelaldermesse.

Eller finne andre vinklinger.

Konfirmantundervisning.

Opplegg med overnatting, kombinere med tur til Trondheim og Nidarosdomen.

Kan gå inn i det historiske, Olavstradisjonen med mer.

Kan brukes til en introduksjon av Kristuskransen, om den skal brukes i opplegget.

Samarbeid med lag og foreninger.

Historielag og andre er aktuelle samarbeidspartnere. Det kan være i en fase hvor pilegrimsveien lokalt skal ryddes og merkes. Det kan være fellesopplegg med vandring ut i fra et tema. Jfr. Dovre til høsten – 150 år siden Vinjes ferdaminne kom ut – en bok som kan leses som en pilegrimsreise – felles vandring og markering.

Det kan være foredrag osv.

Pilegrimsmesser – ute eller inne.

Pilegrimen kan knyttes opp til en gudstjeneste, som en vandring til en kirke med påfølgende messe, eller til et gammelt kirkested.

Pilegrimsmotiver kan også brukes i gudstjenester, vandringsmotivet og pilegrimen er mer tilstede enn vi ofte seg i kirkerom og liturgi. Her kan vi hjelpe hverandre til å se og oppdage nye sider og perspektiver.

Dette enkle risset kan suppleres, utdypes og utvikles. Her bare noen små smakebiter. Vi må våge å ta pilegrimen og pilegrimsmotivet i bruk. Vi trenger medarbeidere som ser det, som brenner for det – da vil ideene komme, da vil vi se mulighetene lokalt i våre menigheter.

3. Pilegrimsleder på 3 ulike nivåer.

Lokale leder, lokal bruk

Veien over fjellet og ut til kysten og Sta. Sunniva

Veien som kobler sammen Sta. Sunniva og Olav den hellige.

Nå er det slik at de menighetene som ligger i hoveddalføret, de har alle pilegrimsleden fra Oslo til Trondheim gjennom sine områder. Slik er det ikke her i Ottadalsføret. Men ting skjer – og derfor vil jeg si litt om pilegrimsveier eller leder.

Da Lom feiret 800 års jubileum for sin stavkirke gikk vi for første gang i moderne tid (tror jeg), den gamle pilegrimsveien fra Luster i Sogn og over Sognefjellet og ned til Olavskirka i Lom. Denne pilegrimsleden håper jeg blir brukt flere ganger og kanskje merket som pilegrimsled etter hvert. Nå skjer noe av det samme her i Skjåk – det er gledelig og det er spennende.

Lokale leder, lokal bruk

Det er lett å få de store vyene når vi snakker om å finne igjen om merke de gamle ferdselårene. Men det viktigste er det som skjer lokalt. At en i sin egen bygd tar tak i temaet, finner samarbeidspartnere, utreder med formål å finne, rydde og merke den lokale pilegrimsleden. Skape en entusiasme lokalt gjennom arbeide, involvere så mange som mulig, gjøre det til et fellesprosjekt i kommunen. For så å ta denne nymerkede lokale leden i bruk – på ulike måter, slik jeg har skissert noen muligheter til i det foregående. Hvis en lokalt får til dette, så er det kjempebra, da skal en være godt fornøyd.

Veien over fjellet og ut til kysten og Sta. Sunniva.

Men det er lett å bli ivrig, det er lett å se at her kam vi komme lenger, her kan vi krysse kommunegrenser, her kan vi sette vårt lokale pilegrimsled-prosjekt inn i en mye større sammenheng. Vi er jo en del av veien til et av de store pilegrimsmål i landet, veien til Selja. Ved å løfte fram tanken om en merket vandringsvei fra Skjåk til Selja blir det hele et stort prosjekt. Det løfter fram mye gammel og spennende, både lokal og nasjonal historie. Og det peker innholdsmessig enda lenger enn til Selja, det peker over havet mot de keltiske tradisjonene, som bærer i seg mye som kan inspirere oss i dag. Dette er spennende og det er stort og krevende. Det involverer flere kommuner, det er et stort arbeid som må gjøres om en skal lykkes. Men det er mulig, og det er ønskelig – og jeg håper dere her i Skjåk har krefter til å få det til.

Veien som kobler sammen Sta. Sunniva og Olav den hellige.

Og når vi først tenker stort, så la oss tenke enda større. Nemlig muligheten for å koble Sta. Sunniva og vandringsveien til Selja sammen med St. Olav og vandringsveien til Nidaros. Blir det en vandringvei til Selja fra Skjåk, så er det ikke så mye som skal til for å koble veien på pilegrimsleden til Trondheim. Ikke gjennom Ottadalen, som jeg vet noen har tenkt. Nei, ved å spille ballen over til Lesja, veien gjennom Lordalen og videre over Dovrefjell. Hvorfor ikke gjennom Ottadalen? Fordi Ottadalen vil få sin pilegrimsvei gjennom veien over Sognefjellet og ned til Lom, og derfra videre gjennom Vågå og over Jettdalen til Dovre. Dette er store og hårete mål, som noen kaller det, men får vi det til, vil alle kommunene i Nord-Gudbrandsdal få en pilegrimsled gjennom sitt nærområde. Nå er ikke det nødvendig for å bruke pilegrimsmotivet eller å gå på pilegrimsvandring, men det vil åpne opp for en bredere bruk for flere enn de lokale.

4. Avslutning,

blomsten som vokser fram igjen etter lang tids fravær.

Pilegrimen og Olavsstaken.

Hva er det jeg nå har snakket om?

1. Introduksjon via Kristin L.

3 vandringer som viser oss middelalderens motiver og som leder oss på sporet av vår tids motiver.

2. Pilegrimen som et redskap i kirkens arbeid.

Kirke/skole samarbeid
Trosopplæring – del for en aldersgruppe
Konfirmantundervisning
Samarbeid med lag og foreninger
Pilegrimsmesser – ute eller inne

3. Pilegrimsleder på 3 ulike nivåer.

Lokale leder, lokal bruk

Veien over fjellet og ut til kysten og Sta. Sunniva

Veien som kobler sammen Sta. Sunniva og Olav den hellige.

Til avslutning vil jeg bruke et bilde. Som noen av dere vet er jeg opptatt av planter og botanikk. Og vi vet at naturen den forandrer seg og plantene er ofte avhengige av spesielle vilkår for å kunne blomstre og sette frø. Noen planter blir borte fra vår flora, tror vi. Men det rare er at planter som tilsynelatende er og blir borte, de kan dukke opp igjen om vekstforholdene endrer seg.

Jeg tenker at Pilegrimen og pilegrimsvandringen er en slik plante. Den har hatt dårlige vekstforhold hos oss siden reformasjonen. Men noe har endret seg i vår tid. Nå dukker denne planten opp igjen, vi ser den rundt omkring – og den øker sin utbredelse her hos oss.

Olav Aukrust har skrevet noe om dette i et dikt som ikke handler om pilegrimen og pilegrimsvandringen direkte, diktet handler om Olav og Olavstradisjonene – symbolisert gjennom en liten nøysom plante, vi finner den inne i mørk skog.

Jeg tror dette diktet også kan leses som en tekst om pilegrimsplanten og dens framvekst i vår tid.

Sankt Olavs ljosstake.

*Sjå Sankt Olavs ljosstake» lyser då enn -
kor bleik inn i myrkbotna skogom han stend.*

*Og Sankt Olavs-ljomen for øyro mun gå,
kvar gong eg den blomen for augo fær sjå.*

*Renn upp att, stig fram att or skugge og skjol -
du draumljos i myrkret, du midjenatt-sol*